

Rapport om forsøksfisket etter lodde i Barentshavet august–september 1962

Av Steinar Olsen

FISKERIDIREKTORATETS HAVFORSKNINGSINSTITUTT

Toktbeskrivelse

I likhet med sommeren 1961 ble det etter forslag fra Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt i august/sepembert 1962 utført et forsøksfiske etter lodde i Barentshavet. Forsøket, som varte fra 21/8 til 19/9, ble drevet med snurperen M/S «Torris» og med Svein Torrisen og Odd Torrisen, Halså i

Helgeland, som henholdsvis bas og skipper. Stud. real Per Solemdal var observatør for Havforskningsinstituttet under hele toktet, og havforsker Steinar Olsen kom ombord den 2/9 for å være med de siste to ukene, etter å ha avsluttet loddeundersøkelsene i området med F/F «G. O. Sars».

På grunn av de russiske flåtemanøvrer og kjerne-

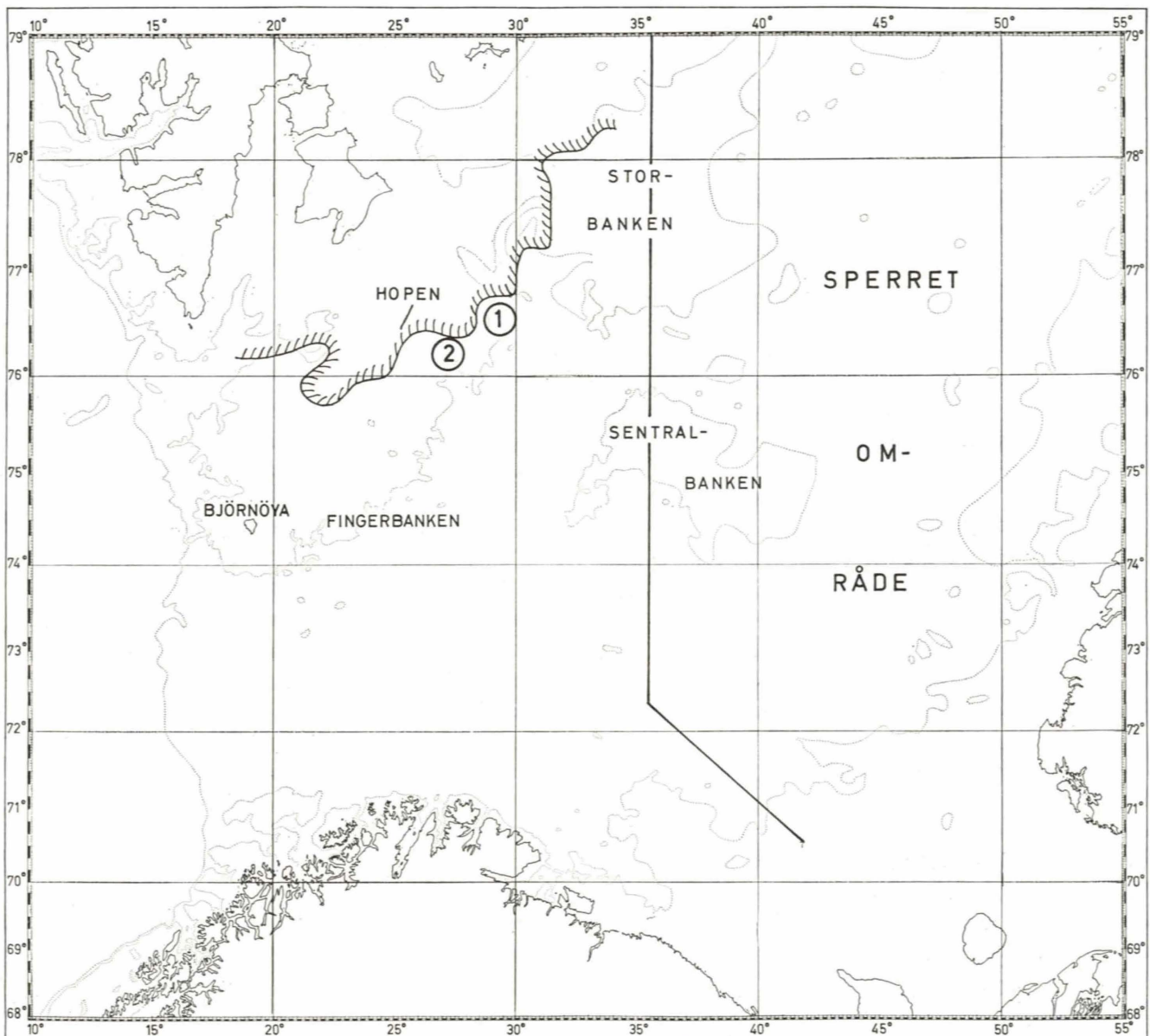

Fig. 1. Kart over Barentshavet med grensene for det avsperrerte område og isgrensen (skravert) i slutten av august 1962. De små sirkelene angir fangstlokaltetene på henholdsvis første og andre tur med M/S «Torris».

fysiske forsøk som sperret av havområdet østenfor 35°30' Ø.L. fra og med 5/8, hadde en i år bare områdene ved Bjørnøya og Hopen til rådighet. Det var dessuten særlig vanskelige isforhold dette året, noe som gjorde navigering i Hopenområdet vanskelig og umuliggjorde en undersøkelse av farvannene lenger nord.

Sør og øst av Bjørnøya var der allerede tidlig på sommeren blitt observert loddeforekomster og helt fram til tredje uke i august var der lodde i fisken på Fingerbanken øst av Bjørnøya. «Torris» ble derfor dirigert til å begynne letingen her og fortsette nordover langs bakkekanten mot Hopen. Øst av Hopen, fra bakkekanten og øst til 34-graden hadde da «G. O. Sars» funnet mer eller mindre spredte forekomster, men bare sjelden stimer som var tett nok og som sto slik til at det kunne være verdt å forsøke med snurpenot.

«Torris» fant ikke brukbare forhold på Bjørnøybankene og fortsatte letingen i Hopområdet. Den 27/8 ble det funnet et område ca. 60 n. mil øst av Hopen (76°30' N — 29°20' Ø) der det var mange bra stimer som sto høyt i sjøen. Været var bra og på fem kast ble det tatt ca. 2000 hl. Det største var på ca. 800 hl, og lodda var forholdsvis lett å arbeide med. Dagen etter, da «G. O. Sars», som hadde vært en tur vest av Hopen var kommet til, ble det gjort ennå et kast, men vinden var nå frisknet, nota revnet og fangsten gikk tapt. Det ble i løpet av ettermiddagen registrert flere brukbare loddestimer, men det var ikke abeidsvær og kursen ble lagt for Tromsø der 2048 hl ble utlosset den 1/9. Denne lasten, som besto av modnende, men forholdsvis små lodde, inneholdt ca. 14 pst. fett.

På andre tur ble det etter kort tids leting funnet brukbare loddeforekomster i et område 15–30 n. mil SO av Hopen. Stimene var her minde enn på første tur, men til gjengjeld var lodda gjennomgående større og tydeligvis feitere. Det syntes som den sto spredt eller holdt seg dypere nede om dagen, slik at det var fangstforhold bare om kvelden og natta og tidlig på morgenen. Den 5., 6. og 7. september ble det i dette området gjort tilsammen 10 kast med en samlet fangst på omkring 1900 hl. Største kast var på ca. 400 hl. Været var hele tida på grensen av brukbart fangstvær, og dagene 8.–10. september ble det søkt ly i le av Hopen eller drivisen i påvente av bedre vær. Den 11/9 hadde vinden løyet noe og letingen ble gjenopptatt i samme område og videre langs bakkekanten nordøstover. Det ble bare funnet enkelte småstimer som sto forholdsvis dypt. Da vinden frisknet på igjen og lasten syntes å være gått

i oppløsning i faretruende grad, ble det besluttet å avbryte toktet og kursen ble lagt for Honningsvåg.

Under overflaten sprang to planker i langskipskottet. Skuta fikk slagside til styrbord og det meste av lasten måtte derfor losses overbord. Ved ankomsten til Honningsvåg den 13/9 ble det gjenværende, 566 hl, levert til Sild- og Fiskeindustri A/S.

Utbyttet av vel tre ukers drift ble altså nærmere 4000 hl lodde til en samlet verdi av 95–100 000 kr. Under toktet ble det dessuten samlet inn et omfangsrikt materiale til bruk for Havforskningsinstituttets undersøkelser og det ble merket 1200 stk. lodde SO av Hopen.

Mulighetene for et havfiske etter lodde

Hensikten med disse forsøkene var å undersøke mulighetene for et kommersielt fiske etter lodde ute i havet om sommeren. På denne tid av året er lodda forholdsvis feit og sildoljefabrikkene i Troms og Finnmark har vanligvis liten tilførsel av råstoff. Bortsett fra de par siste årene har dessuten august og september måneder vært ei tid med små fangstmuligheter for en del av sildeflåten. Både sildoljeindustrien og sildefiskerne var således interessert i å få i gang et nytt fiske, og en hadde grunn til å anta at det ville kunne gi et industriråstoff av god kvalitet.

De spørsmål som en måtte ha svar på var derfor: 1) om lodda kunne finnes i slike konsentrasjoner at den kunne gi grunnlag for et regningsvarende fiske i en kortere eller lengre sesong og 2) om den kunne fanges i industrimålestokk med de metoder og fartøytper som er tilgjengelig i dag.

Loddas utbredelse, mengdeforhold osv

Det første spørsmålet kan naturlig deles i to. For det første har en det mer generelle problemkompleks om loddas utbredelse og vandringer, mengdeforhold osv., som en ikke kan vente at tre års undersøkelser kan gi noe uttømmende svar på. De undersøkelser av lodda som Havforskningsinstituttet driver tar bl. a. sikte på å skaffe mer kunnskap om disse tingene, og de foreløpige resultater som en er kommet frem til, og som kan ha direkte interesse i denne forbindelse, kan i korthet oppsummeres slik: — Der forekommer betydelige vekslinger i mengden av lodde, hovedsakelig som en følge av variasjoner i rekrutteringen. Loddas livsforløp er kort og variasjonene i årsklassenes relative styrke vil derfor ha en mer akutt virkning på loddefisket enn f. eks. på fisket etter kjønnsmoden sild. Disse

problemene har en imidlertid i alle fiskerier og særlig der fisket er basert på en eller noen ganske få aldersgrupper av fisk, slik som i små- og feitsildfisket, brisingfisket, vårtorskefisket i Finnmark o. s. v. Utenom gytetida finns lodda utbredt i det nordlige og østlige Barentshav. Den er da på næringsvandring og om sommeren og høsten kan en finne den konsentrert i områder med gode åteforhold. Slike områder finner en gjerne der to vanntyper møtes, og dette gir grunnlag for en mer planmessig leting etter loddekonsentrasjoner basert på kjennskap til de generelle hydrografiske forhold. Således ble det både i 1960 og i 1962 funnet konsentrasjoner av lodde i grenseområdene mellom kaldere og varmere vann. I 1961 kunne en derimot vanskelig påvise noen slik sammenheng mellom loddas utbredelse og temperaturfordelingen. Denne sommeren var det imidlertid stor innstrømming av varmt vann i Barentshavet og det er sannsynlig at dette medførte en kraftig forskyvning av loddas vanlige utbredelsesområde mot nord og nord-øst og dårlige åteforhold. Den lodda som ble fanget under forsøksfisket var forholdsvis mager og det er tydelig at veksten hos lodda i 1961 var atskillig dårligere enn i de andre år det finnes materiale for. En annen årsak til det mindre utbytte av forsøkene sommeren 1961 var at 1958-årsklassen, som da gikk i sitt fjerde år og utgjorde hovedmengden av storlodka, etter alt å dømme er en relativt svak årsklasse, i alle tilfelle mye svakere enn de tallrike årsklassene fra 1957 og 1956. De observasjoner en har for årsklassene som kom til i 1959 og 1960 tyder på at disse også er bedre enn 1958-årsklassen, men når det gjelder rekrutteringen i 1961 og 1962 har en svært få holdepunkter. Den gjennomsnittlige rekruttering for årene 1956–60 ligger altså på et betydelig høyere nivå enn i 1958, og en kan kanskje ut fra dette slutte at bestanden av storlodde «normalt» er bedre enn den var sommeren 1961. De hydrografiske forhold denne sommeren var heller ikke typiske, og en må derfor kunne regne med at miljøforholdene i de fleste år vil være gunstigere for en konsentrasjon av lodda i vestligere og sydligere områder.

Lokal opptreden, tilgjengelighet for fiske

Når det gjelder loddas lokale opptreden om sommeren og høsten, så har en ikke tilstrekkelig grunnlag for å stille opp et generelt gyldig atferdsmønster, men de observasjoner som er gjort gir likevel visse holdepunkter. I september 1960 fant en både

store og små stimer i alle dyp, men der syntes å være en viss tendens til slørdannelse i de øvre vannlag på den mørkeste tid av døgnet. De få gangene en kom opp i større loddekonsentrasjoner i august 1961 ble det også gjort registreringer av stimer av forskjellig størrelse i alle dyp. Dette året opplevde en dessuten at det var lett å miste kontakten med lodda uten at en kunne fastslå om det skyldtes at stimene løste seg opp og slo seg utover, eller at de vandret hurtig ut av området. Sist sommer syntes det som om forekomstene var mer stabile, og det ble som nevnt tidligere fisket flere dager på rad i samme lokalitet. I begynnelsen av september var der dessuten en markert døgnrytme i loddas opptreden.

I alle de tre år undersøkelsene har vært drevet ble det således funnet lodde som sto lagelig til for fangst med snurpenot. Hyppigheten og stabiliteten av slike forekomster er etter alt å dømme betinget av de totale mengdeforhold og åteforholdene, og sommeren 1961 utmerket seg i så måte med å få og spredte drivverdige forekomster og liten stabilitet. I denne forbindelse bør det imidlertid påpekes at de havområder som det har vært aktuelt å undersøke er store, og da asdicforholdene på denne årstid er dårlige, har det ikke vært mulig å finkjemme områdene i den grad det kunne vært ønskelig. Så lokalt som loddekonsentrasjonene kan opptre er det derfor nærmest et lykketreff om en med ett fartøy finner fram til de beste forekomstene. Mens «Torriss» på siste tur arbeidet med forholdsvis små stimer SO av Hopen observerte f. eks. norske trålere betydelig større loddmengder bare 20–30 n. mil unna. Ved et regulert fiske med en liten flåte av fartøyer ville sjansene for å finne fram til de beste forekomstene, og ikke minst holde kontakten med dem, være mye større.

Fangstmetoder og fartøyer, værforhold

Forsøkene har utvetydig vist at lodda også kan fanges ute i havet med de konvensjonelle metoder som brukes under fiske på kysten. Sommeren 1961 var lodda riktignok tung å arbeide med og det ble ikke berget kast på over 400 hl, men dette er et problem som en i enkelte år også har under loddefisket på kysten. I likhet med industrifisket etter sild ved Island vil imidlertid et havfiske etter lodda stille store krav til fartøy og utstyr, og med den vanlige metoden med to snurpedorryer er det bare de største og beste fartøyene som vil kunne komme på tale. Uhellet som skjedde med «Torriss» under

overfarten på siste tur, viser imidlertid at det selv med et fartøy av denne størrelse og standard lett kan gå galt under ugunstige forhold. Det bør derfor overveies om ikke fartøyer som skal drive fiske av dette slag må være utstyrt med tverrskipsskott eller tanker, slik at de også vil være sjødyktige med halv eller trekvart last ombord.

For øvrig kan en anta at værforholdene er den største hindring for utviklingen av et snurpefiske etter lodde i Barentshavet. I månedene august og september vil en normalt måtte regne med mange dager uten brukbart fangstvær for snurpefiske med dorryer. Hertil kommer vanskelighetene under overfarten med tunge snurpedorryer i davitene. En båt med hekknot og kraftblokk vil derimot ha større sjanse til å berge fangst under dårlige værforhold, og den er dessuten mer sjødyktig.

I 1961 deltok det også et trålfartøy i forsøksfisket. Resultatet ble ennå dårligere enn for snurperen, og det var bare stimer som sto nær bunnen som ga trålfangster av betydning, noe som i første rekke hang sammen med at den tråltype som ble benyttet ikke er særlig effektiv for fangst av rent pelagiske forekomster. Noen virkelig effektiv og praktisk pelagisk enbåtstrål er vel heller ikke laget ennå, men der finnes andre typer som norske sildefiskere benytter med større hell. Om en med de redskapstyper av denne art som eksisterer i dag vil kunne drive et regningssvarende havfiske etter lodde er kanskje tvilsomt, men flytetral kan muligens benyttes som et supplement for en hekknurper når værforholdene ikke tillater notfiske.

Konklusjon

Forsøksfisket i 1961 var lite vellykket med en

samlet fangst på 2700 hl for snurperen og bare noen få hundre hl for tråleren. Som vi har sett var forholdene dette året ugunstige både når det gjaldt mengdene av fangbar lodde og loddas utbredelse og opptreden, og mesteparten av tida gikk med til ørkesløs leting etter brukbare forekomster. Det er imidlertid grunn til å anta at en slik kombinasjon av ugunstige faktorer er heller uvanlig, og at en i gjennomsnitt må kunne regne med både større loddemengder og mer fordelaktig utbredelse og opptreden av stimene.

På den andre siden kan en ikke uten videre si at forholdene i 1960 og 1962 var mer normale, de kan ha vært særlig gunstige, og var det også temmelig sikkert høsten 1960 når det gjaldt mengdene av lodde. Ved vurderingen av de forholdsvis gode resultater som ble oppnådd i løpet av tre ukers effektiv drift i 1962, må en imidlertid ta i betraktning de vanskelige isforhold, sperringen av de østlige områder av Barentshavet og det at resultatet ble oppnådd med ett enslig fartøy. Ut fra dette bør det kunne slutes at der, i hvert fall i enkelte år, er muligheter for et regningssvarende havfiske etter lodde om sommeren.

Summary

The fishing experiments for capelin in August–September of 1962 are described and compared to the results from similar cruises in 1960 and 1961.

The conclusion drawn is that a profitable high sea fishery for capelin in the summer time is possible, at least in some years.